

**L'ecofeminisme i el
jovent, un binomi
d'actualitat a la UIB**

RUTH ESCRIBANO DENGRA

Ruth Escribano Dengra

Biòloga de professió, ecofeminista de convicció i dedicada de forma professional al món de la cooperació internacional al desenvolupament des de 1998. Màster de Filosofia contemporània per la Universitat de les Illes Balears (UIB). Especialitzada en gènere i sostenibilitat ecològica després d'haver realitzat el Magíster de Gènere i Desenvolupament de la Universitat Complutense de Madrid (2003) i d'haver estat cooperant a Nicaragua, Paraguai i Hondures durant cinc anys treballant en educació ambiental i gestió d'àrees protegides amb perspectiva de gènere. Actualment, coordinadora de l'Oficina de Cooperació al Desenvolupament i Solidaritat (OCDS) de la UIB i membre del grup de treball de gènere i desenvolupament del Consell de Cooperació al Desenvolupament del Ministeri d'Afers Exteriors i Cooperació (MAEC).

Resum

Encara que l'ecofeminisme és un terme concebut ara fa 45 anys, actualment i aquí podem dir que està més viu que mai i que ha arribat als nostres carrers sobretot amb les dues darreres convocatòries de vaga feminista del #8M, que a més de laboral i estudiantil, ha estat vaga de consum i de cures, aspectes centrals per als ecofeminismes.

El pensament i quefer ecofeminista ha arribat a les nostres vides en un context global de crisi multidimensional per instal·lar-se i donar resposta a la crisi ecològica, socioeconòmica i de valors. Ens proposa posar en el centre la vida humana i no humana present i futura, un canvi profund en la societat, un model de convivència nou basat en la corresponsabilitat entre homes i dones, entre pobles del Nord i Sud global, que asseguri la redistribució equitativa dels recursos i del temps, l'equitat de gènere i la qualitat de vida en equilibri amb la sostenibilitat ecològica planetària.

A més a més, l'ecofeminisme ha arribat també a les universitats per quedar-hi, veient el jovent mobilitzar-se tant en les crides del moviment feminista com també en les del moviment ecologista estudiantil internacional *Fridays for future*. I això es fa palès a la mateixa Universitat de les Illes Balears (UIB) on en aquest moment tenim diversos col·lectius incipients conformats per joves interessades per l'ecofeminisme, com a corrent on troben moltes respostes a les seves inquietuds.

Paraules clau

Ecofeminisme / Sostenibilitat ecològica / Equitat de gènere / Ciutadania global / Agenda 2030

Resumen

Aunque el ecofeminismo es un término concebido ahora ya hace 45 años, actualmente y aquí podemos decir que está más vivo que nunca y que ha llegado a nuestras calles sobre todo con las últimas dos convocatorias de huelga feminista del #8M que además de laboral y estudiantil, ha sido huelga de consumo y de cuidados, aspectos centrales para los ecofeminismos.

El pensamiento y quehacer ecofeminista ha llegado a nuestras vidas en un contexto global de crisis multidimensional para instalarse y dar respuesta a la crisis ecológica, socioeconómica y de valores. Nos propone poner en el centro la vida humana y no humana presente y futura, un cambio profundo en la sociedad, un nuevo modelo de convivencia basado en la corresponsabilidad entre hombres y mujeres, entre pueblos del Norte y Sur global, que asegure la redistribución equitativa de recursos y del tiempo, la equidad de género y la calidad de vida en equilibrio con la sostenibilidad ecológica planetaria,

Además, el ecofeminismo ha llegado también a las universidades para quedarse, viendo a la juventud movilizarse tanto a las llamadas del movimiento feminista como también a las del movimiento ecologista estudiantil internacional *Fridays for future*. Y así se puede evidenciar cuando en la propia Universidad de las Illes Balears (UIB) tenemos ahora mismo incipientes y diversos colectivos conformados por jóvenes interesadas por el ecofeminismo, como corriente donde encuentran muchas respuestas a sus inquietudes.

Palabras clave

Ecofeminismo / Sostenibilidad ecològica / Equidad de genero / Ciudadanía global / Agenda 2030

1. Introducció

És possible imaginar un món sostenible on les dones continuïn essent discriminades, explotades o sense drets? I una societat igualitària amb els dies comptats perquè ha superat els límits de creixement i va cap al col·lapse del planeta? Des del meu punt de vista és inimaginable un futur sense tenir en compte les anàlisis i les propostes tant del moviment feminista com del moviment ecologista.

Per una banda, l'ecologisme pot aportar al feminisme consciència dels límits del planeta i responsabilitat en les nostres accions a escala local i global i, per altra banda, el feminisme pot oferir a l'ecologisme claus importants per comprendre els components de gènere en la insostenibilitat i la importància de la igualtat en una societat sostenible i justa. Per exemple, les ecofeministes varen ser les primeres a donar la veu d'alarma sobre el major impacte negatiu de les males pràctiques ambientals sobre la salut de les dones pel fet de tenir més teixit adipós i un sistema hormonal més sensible. És a dir, que les malalties relacionades amb la contaminació ambiental tenen més incidència en les dones a causa de les seves característiques biològiques, com ja avançava la biòloga Rachel Carson, l'autora de *La primavera silenciosa* (1962). En aquesta obra denuncia amb rigor els efectes dels pesticides agrícoles i és considerada com la precursora de la literatura ecologista, que va influir l'ecofeminisme posterior.

2. Objectius i metodologia

Mitjançant la participació en aquest anuari de la joventut sobre globalització, és la meva intenció presentar

alguns referents i propostes ecofeministes actuals i la seva relació amb el protagonisme del jovent en la lluita per un canvi de model que permeti posar la vida en el centre, així com donar visibilitat concretament als col·lectius de joves que han nascut recentment dins de la comunitat universitària de la UIB.

La metodologia recull una selecció i un resum de les aportacions d'algunes autores a escala estatal i d'algunes activistes referents a escala internacional; i a més presenta unes entrevistes grupals segons una bateria de preguntes dissenyades per conèixer millor si aquestes propostes i aportacions ecofeministes, que he intentat resumir, poden inspirar els nous col·lectius d'estudiants a escala local com són EcoUIB, Comissió feminista i EcoCridaUIB.

3. Sense l'ecofeminisme no hi hauria futur ni per les dones ni pel planeta

Encara que el terme ecofeminisme va aparèixer per primera vegada l'any 1974 a l'obra *Le féminisme ou la mort* de Françoise d'Eaubonne (militant feminista radical), es podria dir que ha estat un autèntic desconegut per a la població en general fins fa poc temps, malgrat la seva llarga trajectòria. Si ens demanam pels motius, des del meu punt de vista destacaria dues qüestions. Una és que si encara avui el feminisme, per alguns sectors, es continua confonent amb la idea errònia de ser allò oposat al masclisme, cal imaginar les resistències que s'oposen a l'ecofeminisme que, fins i tot, provoca desconfiança i rebuig entre alguns dels posicionaments feministes perquè se l'associa a la teoria essencia-

lista que identifica les dones amb la maternitat i la natura. I l'altra qüestió important fa referència al concepte de les aliances ruïnoses de la reconeguda filòsofa feminista Celia Amorós. Es refereix al perill i als riscos que ha sofert sempre el moviment feminista quan s'ha aliat amb altres lluites, quedant sempre relegada la defensa dels drets de les dones a l'altra causa, com ja va passar amb la lluita obrera, els moviments pacifistes, els moviments llibertadors contra l'esclavisme, entre d'altres revolucions socials.

També, ja fa més de 45 anys que es va publicar l'informe *Los límites al crecimiento* (1972) encarregat a l'Institut Tecnològic de Massachusetts (MIT) pel Club de Roma, amb Donella Meadows, biofísica i científica ambiental, com a autora principal. Aleshores s'advertí del perill de continuar creixent il·limitadament i encara avui no hi ha hagut consens ni compromís internacional que posi fil a l'agulla per anar a l'arrel del problema de la injustícia ecosocial global.

A part dels efectes negatius especialment greus sobre la salut de les dones, és una realitat alarmant que més del 70% de les persones pobres són dones i nines: la pobresa té rostre de dona. D'aquí prové el concepte de feminització de la pobresa. L'origen d'aquest terme es remunta també als anys 70 i explica que les dones i nines pobres del Sud global són les primeres víctimes de la destrucció de la natura. Això es deu a la divisió sexual i als rols de gènere atribuïts pel patriarcat que fan que elles s'hagin d'encarregar del treball domèstic i de cures (anar a cercar aigua, recol·lectar llenya i altres recursos naturals, gestionar residus i

treballar amb productes de neteja, per exemple).

Partint d'aquesta realitat complexa i com a característica comuna entre tots els corrents ecofeministes trobam la visió que la subordinació de les dones als homes. La invisibilització i menyspreu del treball reproductiu o de cura de la vida i la sobreexploatació de la natura en el sistema capitalista són dues cares d'una mateixa moneda i responen a dues lògiques: la lògica de la dominació patriarcal i la lògica del capital que supediten la vida (humana i no humana) a la prioritat de l'obtenció de beneficis costi el que costi. A l'actualitat, aquest fet té la màxima expressió en una crisi multidimensional a escala global: una crisi ecològica, socioeconòmica i de valors que demana respostes i solucions que estiguin a l'altura.

4. Aportacions de l'ecofeminisme crític i l'economia feminista

Un dels referents més propers és la filòsofa Alicia H. Puleo¹, autora, acadèmica i activista ecofeminista, que compta amb una àmplia bibliografia centrada en la teoria de gènere. Després d'aquests darrers quinze anys de recerca, Puleo ha encunyat el terme d'ecofeminisme crític, al qual dedica les seves publicacions més rellevants *Ecofeminismo para otro mundo possible* (2011) i el darrer assaig que ha acabat de publicar *Claves ecofeministas. Para rebeldes que aman a la Tierra y a los animales* (2019). L'ecofeminisme crític defensa la llibertat, la igualtat i la sostenibilitat ecològica per contribuir a construir una cultura ecològica de la igualtat que ha obert

un camí de reflexió, recerca i activisme que va més enllà de l'acadèmia.

Un altre referent en el nostre territori és l'antropòloga i reconeguda activista Yayo Herrero², que amb una àmplia capacitat oratòria i pedagògica ens facilita les explicacions per entendre les causes de la insostenibilitat del model actual i les desigualtats de les dones arreu del món. Herrero denuncia que el sistema capitalista i patriarcal, com a sistema socioeconòmic predominant, nega la interdependència i l'ecodependència de l'espècie humana.

Les propostes i aportacions que les dues autores ens ofereixen i faciliten són els arguments emmarcats en el corrent de l'ecofeminisme crític. Ens permeten enfrontar-nos al model patriarcal i capitalista per aconseguir la transformació de les relacions entre homes i dones i també amb la natura, substituint les estratègies actuals d'opressió, explotació, submissió, imposició i apropiació, totes elles causants de la crisi multidimensional global.

També cal esmentar que les aportacions de l'economia feminista han estat crucials en l'avanç de les propostes ecofeministes. En aquest sentit una de les autores més subversives és Amaia Pérez Orozco³. Ella proposa que el treball de les dones ha de ser el centre d'atenció de l'economia perquè no només es fan càrrec de les denominades tasques domèstiques (cuinar, netejar, comprar, etc.), o de les específiques i diferencials de les dones (gestació, alimentació i criança), o de les cures (als infants, persones grans i dependents), sinó que han proporcionat l'equilibri afectiu i emocional imprescindible per a la

bona salut de totes les persones i per la capacitat de realitzar altres tasques, siguin o no productives.

Històricament totes les tasques associades a la reproducció i a la cura dels éssers humans realitzades per les dones dins de l'àmbit privat ha estat una qüestió que el sistema capitalista i patriarcal no ha valorat ni econòmicament ni socialment. Pérez Orozco assenyala com es generen així serveis, per a qui pot pagar-los, i mercats d'ocupacions precàries per a dones més desfavorides. D'aquesta manera es crea una cadena global de cures en la qual dones immigrants assumeixen com a ocupació les tasques de cura i deixen al descobert aquestes mateixes funcions en el seu lloc d'origen, on altres dones de la pròpia família les han d'assumir com poden.

Un dels aspectes a destacar en el canvi de model impulsat per l'ecofeminisme crític en referència a l'ètica de la cura és la importància d'aconseguir, per una banda, la corresponsabilitat entre dones i homes, ja que les dones s'han incorporat a l'àmbit públicoproductiu –fet que no ha passat a la inversa– i, per l'altra, el reconeixement i la valoració del treball de cures i l'assegurança de la salut i dels drets sexuals i reproductius de les dones. Tot això ha d'anar acompanyat de l'eradicació definitiva de la violència masclista. Es tracta d'un canvi cultural arreu del món que també inclou la necessitat d'aconseguir l'equitat de gènere en tots els àmbits, la redistribució de la riquesa i la sostenibilitat ecològica a escala global, la qual cosa suposaria un canvi radical en les polítiques públiques i en la forma de funcionar del model socioeconòmic actual.

Per tot això, els moviments ecofeministes entenen que aquesta crisi ecològica global no pot solucionar-se si no s'introdueix la perspectiva de gènere en la mobilització social i la incidència política per exigir simultàniament les reivindicacions ecologistes i feministes. És necessari posar en valor el treball reproductiu i de cura de la vida, les experiències, sabers i coneixements femenins. Les lluites col·lectives dels moviments de dones en defensa de la natura i dels seus drets per a la transformació social i el canvi de model han estat cabdals, i destaquen les contribucions de les dones de diferents parts del món a la sostenibilitat social i ecològica.

Vandana Shiva abraçada a un arbre. Font: <http://hazalgo.blogspot.com/2012/06/movimiento-chipko.html> [Data consulta: 10/05/2019]

5. Alguns referents ecofeministes internacionals que inspiren la lluita

Crec important destacar algunes de les experiències i èxits dels moviments ecofeministes o de dones en defensa de la salut, de la supervivència i del territori, que en la dècada dels 70 ja van fer néixer la consciència de vincles sòlids entre el feminisme i l'ecologisme. Hi ha dos referents històrics reconeguts internacionalment i ben documentats com a moviments de resistència i d'incidència política:

- A l'Índia, el 1973, el moviment Chipko (que significa abraçar) va tenir com a protagonistes grups de camperoles de l'Himàlaia que varen fer pinya per evitar la privatització dels boscos. En un exercici de resistència pacífica, s'abraçaren als arbres que havien de ser talats. La seva màxima abanderada ha es-

tat l'ecofeminista Vandana Shiva⁴, internacionalment reconeguda.

- Wangari Maathai, el 1977 va fundar a Kenya el Moviment Cinturó Verd, una espècie de lobby ecologista responsable de plantar més de 30 milions d'arbres a tot el país, per evitar l'erosió del sòl i millorar la qualitat de vida de les dones que duïen a terme l'acció. Això li va fer merèixer l'apel·latiu afectuós *Tree Woman* (Dona Arbre) i ser una de les poques dones Premi Nobel (2004).

Si ens centram en l'actualitat, cal destacar la desesperada resistència de la població indígena i camperola per la defensa de la vida, la cultura, la natura, el territori i els drets humans. Aquesta resistència és liderada moltes vegades per dones que, arriscant la vida pròpia,

Wangari Maathai, màxima representant i fundadora del Moviment Cinturó Verd a Kenya. Font: <https://www.africa.com/following-footsteps-prof-wangari-maathai/> [Data consulta: 10/05/2019]

La defensora Berta Cáceres va obtenir el premi mediambiental, Goldman, l'any 2015, màxim guardó mundial per a activistes denominat el Nobel Verd. Font: <https://copinh.org/2019/03/senador-johnson-reintroduce-ley-berta-caceres-por-los-ddhh/> [Data consulta: 10/05/2019] i Lolita Chávez en la seva visita al campus universitari en el marc de la campanya "Juntas ens protegim" (Font: A. Costa, UIB)

s'enfronten a macroprojectes extractius, monocultius transgènics i els interessos de les grans empreses multinacionals. Esdevenen d'aquesta manera referents de gran calada per als moviments feministes i grups ecologistes (la base dels quals és majoritàriament femenina). Personalment, voldria aprofitar per fer un reconeixement públic a la valentia i força de dues defensores centreamericanes com la líder indígena Ienka Berta Cáceres (cofundadora del COPINH, Hondures), que va ser assassinada, i Lolita Chávez Ixcaqui (membre del *Consejo de Pueblos K'iche'*, Guatemala), que viu amenaçada, entre moltes d'altres dones defensores de drets humans d'arreu del món⁵ i que són font d'inspiració d'àmbit global també per al jovent.

Per acabar, vull fer referència al moviment *Fridays for Future*, que s'ha iniciat recentment a Suècia i que ja ha mobilitzat a milers de joves de més de 100 països com a símbol de la lluita internacional contra l'escalfament global. El lidera l'adolescent ecologista Greta Thunberg i és per exigir el compliment de l'Acord de París. També, cal destacar el moviment *Extinction Rebellion*, rebel·lió internacional no violenta contra l'extinció d'espècies i la crisi ecològica global sense precedents. Els dos moviments socials ja han tingut ressò entre el jovent de Mallorca amb la creació de grups locals.

6. Nous col·lectius de joves compromeses i activistes a la UIB

Ara és el moment de visibilitzar tres col·lectius incipients, com a exemple, en l'àmbit universitari: EcoCridaUIB, Comissió feminista i EcoUIB. Aquests

dos dos darrers s'inspiren en els recents i motivadors moviments estudiantils arreu del món protagonitzats majoritàriament per dones joves, com ara la vaga feminista internacional #8M, #FridaysForFuture i #Extinction-Rebellion, accions que beuen del llegat ecofeminista de tots aquests anys de pedagogia i de lluita global.

La bateria de preguntes per a les entrevistes grupals han estat les següents:

1. Són el feminisme i/o l'ecologisme claus per al vostre col·lectiu? Creieu que hi ha vincles entre l'ecofeminisme i el vostre col·lectiu?
2. El tema de la formació i les cures, el trobau necessari o estratègic per al vostre col·lectiu? Què heu fet o voleu fer en aquest sentit?
3. Quines són les vostres prioritats a curt i mitjan termini?
4. Com a col·lectiu d'activisme juvenil, quins pensau que són els vostres punts forts i febles?

Segons les respostes extretes de les entrevistes grupals realitzades expressament durant el mes de maig de 2019 per a aquesta participació a l'anuari, en resum podem dir que:

- En les formacions EcoUIB i Comissió feminista, grups conformats majoritàriament per dones que clarament han nascut arran del #8M i #FridaysForFuture, hi ha vincles entre l'ecofeminisme i els seus col·lectius. Tant el moviment feminista com l'ecologista són clau i els temes com la formació i les cures són estratègics a curt i llarg termini. Un poc diferent és el cas del col·lectiu EcoCridaUIB respecte a la seva relació amb

l'ecofeminisme, ja que és un col·lectiu més reduït, la majoria homes, i és anterior a l'explosió dels moviments socials esmentats més amunt. És per això que no s'han plantejat aquesta qüestió.

- El col·lectiu EcoUIB (aproximadament 21 membres, 15 dones i 6 homes) va néixer poc abans del Dia Internacional de la Dona, 8 de març de 2019, arran de la vaga pel clima promoguda pel moviment estudiantil ecologista i internacional *Fridays for future*. Vista la situació global es defineixen com un col·lectiu ecofeminista per donar visibilitat al moviment feminista i a les dones en el propi col·lectiu mixt. Volen sumar les demandes ecologistes i les feministes, i també assegurar la igualtat de gènere dins del seu propi funcionament. Tenen com a prioritat fer visible les seves iniciatives reivindicatives entre la comunicat universitària i la societat en general, i intentar que les institucions les acceptin i reconguin també com a primordials. Com a punts forts es defineixen com un grup divers, respectuós, amb idees clares i que s'enfoca en un mateix punt. A més se senten molt engrescades, encara que els suposi un gran sacrifici de temps propi, estan ben organitzades i es donen suport mutu. En canvi, els punts febles consisteixen en la dificultat com a estudiants de compaginar estudis i activisme i, també, la manca d'experiència.

El col·lectiu Comissió feminista UIB (aproximadament 20 membres,

Accions reivindicatives d'EcoUIB al campus universitari i a Palma en el marc de la iniciativa *Fridays for future* durant els mesos de març i abril de 2019 (Font: col·lectiu EcoUIB).

18 dones i 2 homes) s'ha activat amb els preparatius del Dia Internacional de la Dona i des de llavors estan en la fase de creació i consolidació del grup que té una voluntat clara de formar-se i debatre sobre el tema ecofeminista,

encara que de moment és tracta més d'una inquietud. Després de l'èxit de la jornada de vaga del #8M al campus universitari, han pogut fer una bona valoració amb molts d'aprenentatges amb vista al futur i volen fomentar l'in-

Accions reivindicatives de la Comissió feminista UIB a l'edifici Ramon Llull del campus amb motiu del #8M, el Dia de les Dones, 8 de març de 2019 (Font: col·lectiu Comissió feminista UIB).

tercanvi i interconnexió entre EcoUIB i Comissió feminista UIB, aprofitant que hi ha membres que pertanyen als dos col·lectius a la vegada. Els seus punts forts a destacar són les ganes de fer i aprofitar el punt de trobada que suposa el col·lectiu per als membres amb inquietuds similars. També volen apostar per la continuïtat i ser una veu crítica dins de la UIB. Un dels punts febles, és que com a associació universitària tenen el risc d'una vida curta, per la qual cosa és fa necessari assegurar la perdurabilitat del grup més enllà dels membres actuals, apostant pel relleu generacional.

I per finalitzar, EcoCridaUIB (4 homes i 1 dona), com a grup d'economia crítica va néixer el setembre de 2018 amb la intenció d'incloure al pla docent altres punts de vista diferents, ja que senten que ara mateix se centra molt en la teoria neoclàssica. Ja han duit a terme diferents accions en el si de la comunitat universitària de sensibilització i de formació en economia crítica, economia feminista, sobirania alimentària, entre d'altres, però no s'han plantejat per ara cap vincle amb l'ecofeminisme. Tenen més present

l'ecologisme que el feminisme, encara que ja han fet algunes activitats clarament relacionades amb els dos temes i troben que la perspectiva de gènere tampoc és present en els estudis d'economia, ja que no han tingut cap assignatura, ni específica ni optativa, que tracti el tema ni de manera transversal. Des del seu punt de vista consideren que estaria bé almanco una assignatura optativa i fer-hi feina per aconseguir que es tractàs a les classes ni que fos transversalment. Com a grup d'estudiants, conformat per una majoria d'homes, reconeixen que no han estat conscients de la importància de les cures dins del seu col·lectiu, encara que pensen que és ben important. Uns dels seus punts forts consideren que és el temps que tenen disponible i la flexibilitat pel fet de ser estudiants i joves per comparació amb les persones adultes amb càrregues i responsabilitats personals. I respecte als punts febles, fan referència a la UIB com si fos una bombolla que es manté al marge de la realitat, i a la idiosincràsia dels seus estudis. Consideren que els estudis d'economia estan molt poc polititzats

**ECO
CRI
DA-**
XERRADA

A CÀRREC DE MARINA SÁNCHEZ,
ACTIVISTA FEMINISTA
I ECONOMISTA.

INTRODUCCIÓ A L'ECONOMIA FEMINISTA
L'economia feminista és l'estudi crític de les ciències econòmiques als àmbits de la seva metodologia, epistemologia, història i recerca empírica, en un intent de superar els biaixos androcèntrics, masculins i patriarcal. Es focalitza en els temes de particular importància per a les dones, com el treball de cura, la segregació laboral, les deficiències als models econòmics, com per exemple la invisibilització del treball a la llar, altres maneres i indicadors de dades i les seves mesures, incloent-hi l'índex d'apoderament de gènere, i més teories que inclouen la perspectiva de gènere.

DATA I HORARI
Dijous 3 de maig - 12.30h.
*Aula AB21 de l'edifici G.M. de Jovelians, Campus URB.

COST
• Activitat gratuïta.
• Hi haurà beurenar (a la voluntat).

MÉS INFORMACIÓ
• Per a més informació podeu escriure-nos a ecocridauib@gmail.com.

Accions formatives organitzades pels membres d'EcoCridaUIB durant el primer semestre del curs 2018-19 (Font: Facebook del col·lectiu EcoCridaUIB).

si es compara amb altres graus com els de sociologia, ciències polítiques o antropologia, i donat que la UIB no oferta aquests estudis es podria entendre que aquí no es donin tan de debats polítics com a altres universitats que sí compten amb aquesta oferta formativa. Mirant al futur, com a estudiants dels darrers cursos els pre-ocupa el relleu generacional.

7. L'Agenda 2030 per un desenvolupament sostenible com una oportunitat pel canvi global

Si l'Agenda 2030 de les Nacions Unides pretén transformar la realitat proposant models més ecojusts, amb equitat de gènere i sostenibles, no només aquí i ara, sinó també pensant en les futures generacions i a escala global, consider que s'ha de

fonamentar en l'ecofeminisme crític i l'economia feminista. Ambdós posicionament són estratègics per superar la crisi global a la qual ens ha conduït el model econòmic ecocida, patriarcal, colonial, desigual i injust.

Seria d'esperar que els 17 objectius de desenvolupament sostenible (ODS) que conformen l'agenda global estiguessin en coherència amb la teoria i praxi ecofeminista que, com ja hem vist, aposta per la sostenibilitat de la vida, el decreixement material, la valorització del treball de cura i de reproducció quotidiana de la vida humana i ecològica, la coresponsabilitat, la redistribució de la riquesa i de la propietat, la sobirania alimentària, la vida sana, els drets sexuals i reproductius, l'apoderament, la resiliència, la inclusió, el consum responsable, entre d'altres propostes que carac-

teritzen i sustenten la cultura ecològica de la igualtat.

Malauradament, seguint el parer de l'activista Yayo Herrero, en l'Agenda 2030 no es resolen els problemes estructurals del desenvolupament, ja que no només s'invisibilitza l'opressió de les dones i la importància del treball reproductiu i de la cura de la vida, realitzats majoritàriament per elles, sinó que a més no es tenen en compte els límits materials del planeta. Almanco així queda recollit a l'ODS 8 «Feina decent i creixement econòmic» on es promou un creixement econòmic il·limitat, la qual cosa és una incoherència fonamental amb els límits del planeta i la sostenibilitat de la vida. Tot i això, consider que és una eina molt potent i que podem fer nostra, millorant-la, i que pot tenir una incidència política a escala local i global, molt útil també per a les universitats.

L'Oficina de Cooperació al Desenvolupament i Solidaritat (OCDS) de la Universitat de les Illes Balears (UIB) impulsa la perspectiva de gènere i la sostenibilitat ecològica com a eixos transversals de totes les línies estratègiques, emmarcades en l'Agenda 2030: la cooperació universitària al desenvolupament, el voluntariat i l'educació per al desenvolupament (EpD) per una ciutadania global. És en aquesta darrera línia on m'agradaria destacar alguns exemples més recents d'accions realitzades, que es poden consultar al web de l'OCDS (<https://cooperacio.uib.cat/>), com són el cycle de sessions monogràfiques amb accions formatives com «Dones del planeta. Rutes per a una Agenda 2030 ecofeminista» per crear espais per les noves aliances estratègiques

entre els moviments ecologistes i feministes; la campanya «Juntes ens protegim. Defensem les dones defensores de drets» que consisteix en un diàleg compartit⁶ amb dones defensores de drets humans, lluitadores per una justícia ecosocial global, sobre protecció integral feminista i incidència internacional en l'àmbit del desenvolupament; i moltes altres accions que s'emmarquen en la línia feminista i ecologista finançades per l'OCDS mitjançant la convocatòria pública anual d'EpD.

En aquest sentit, voldria centra l'enfocament en l'EpD, ara també anomenada educació per la transformació social i que m'atreveixo a proposar que passi a ser educació ecofeminista per una ciutadania global. Es tracta d'una eina metodològica que ens permet extendre la consciència ecofeminista i que es basa en quatre dimensions estratègiques: sensibilització, formació, investigació i mobilització social i incidència política. És a dir, una educació en els valors promoguts per l'ecofeminisme crític i fonamentada en un procés constant de formació-reflexió-acció que afavoreix una ciutadania èticament solidària, conscient de la seva responsabilitat a escala global i també respecte a les generacions futures.

Una ciutadania global com a aliada, així com es planteja en un dels cinc eixos que travessa l'Agenda 2030, el de les aliances (*Partenariat*) i, concretament, en l'ODS 17. «Enfortir els mitjans d'implementació i revitalitzar l'Aliança Mundial per al Desenvolupament Sostenible», que exigeix les aliances estratègiques entre diferents moviments socials locals i globals

com els feministes i ecologistes per superar obstacles i resistències.

Amb la situació actual, crec que al moviment feminista no li queda més remei que superar la por a les aliances ruïnoses per poder lluitar pels preceptes de l'ecofeminisme crític al costat del moviment ecologista, a qui tampoc li queda cap altra sortida que posar-se les ulleres violetes sí o sí. Són aliances que ens urgeix construir i enfortir a escala internacional i local, inspirant-nos en la solidaritat i internacionalitat del moviment ecofeminista, així com ja ens ha demostrat el jovent amb els moviments estudiantils organitzats dins la UIB per la lluita de la sostenibilitat de la vida i l'equitat de gènere.

Agraïments

Agraïments a Marina Pérez Pascual i Martina Rey Dono pel seu entusiasme contagiós i dedicació per fer una UIB millor. A Sara Crespí Sanz i Pere Joan Femenía Sastre, també mem-

bres d'EcoUIB; a Maria del Mar Martos Mas, membre de la Comissió feminista UIB; i a Llorenç García Molina i Pep Soler Rotger, membres d'EcoCridaUIB, pel seu temps dedicat a les entrevistes i les fotografies de les seves accions.

8. Referències bibliogràfiques

- Carson, R. (1962): *Silent Spring*. Houghton Mifflin, Boston.
- Escribano Dengra, R. (2017): "Tejiendo lazos entre el ecofeminismo crítico y la educación para el desarrollo". *Revista Géneros*, número 21.
- Escribano Dengra, R. (2018): "Gènere i desenvolupament en el marc de l'agenda 2030 des d'una mirada ecofeminista". *Revista d'Afers socials*, núm.10, Conselleria Serveis socials i cooperació de les Illes Balears.
- Meadows D. et al. (1972): *The limits to Growth*. Universe Books, New York.
- Pérez Orozco, A. (2014): *Subversión feminista de la economía*. Traficantes de sueños, Madrid. <https://bit.ly/2HDaMbx>
- Prats, F., Herrero, Y. i Torrego A. (2016); *La gran encrucijada: sobre la crisis ecosocial y el cambio de ciclo histórico*. Colección Cartografías del vivir nº 6, Libros en acción, Madrid. Disponible a: <http://bit.ly/2hUly2O>
- Puleo, A. (2010): *Mujeres por un mundo sostenible*, Dossiers feministes, Núm. 14.
- Puleo, A. (2011): *Ecofeminismo para otro mundo posible*. Cátedra, Madrid.
- Puleo, A. (2019): *Claves ecofeministas. Para rebeldes que aman a la Tierra y a los animales*. Plaza y Valdes, Madrid.

Notes

1. Doctora i professora titular de l'Àrea de Filosofia Moral i Política de la Universitat de Valladolid,

membre del Consell de la Càtedra d'Estudis de Gènere de la mateixa universitat i del Consell de l'Institut de Recerques Feministes de la Universitat Complutense de Madrid.

2. Llicenciada en antropologia social i cultural, enginyera tècnica agrícola, diplomada en educació social i DEA en Ciències de l'Educació. Actualment és professora de la Universitat Nacional d'Educació a Distància i ha estat coordinadora estatal d'Ecologistes en Acció i directora general de FUHEM, participant en nombroses iniciatives socials sobre promoció dels drets humans, ecofeminisme i educació ecosocial.
3. Doctora en economia internacional i desenvolupament. Ha estat responsable a UN-INSTRAW de l'estudi de propostes per a reorganitzar la cura. Treballa principalment sobre la sostenibilitat de la vida com el conjunt de necessitats materials i afectives de les persones.
4. Autora d'un concepte també prou important a tenir en compte, el mal desarrollo que critica el sistema capitalista patriarcal imposat per occident a la resta del món com a model a seguir.
5. En aquest sentit, també voldria posar en valor la gran tasca d'organitzacions internacionals com la Iniciativa Mesoamericana de mujeres defensoras de derechos humanos (IM-Defensoras), Front

Line Defenders, Global Witness, Global Fund for Women, Protection International, Fondo de Acción Urgente, Global Exchange, Plataforma Internacional contra la Impunidad, Womens Link, Caminando Fronteras i JASS (Asociadas por lo Justo).

6. Podeu consultar l'entrevista a Aura Lolita Chávez Ixcaqui: La defensa feminista del cuerpo y del territorio en todo el mundo a <https://diari.uib.es/arxiu/Entrevista-a-Aura-Lolita-Chavez-Ixcaqui-La-defensa.cid565156>